

ANN PEETERS

ENGLISH SUMMARY OF THE PH.D. DISSERTATION

*VARIAZIONI SU UN TEMA:
LE RISCRIITTURE PER MUSICA DEI “PROMESSI SPOSI”*

1. Situating the Research Topic

It is no coincidence that Alessandro Manzoni's *I Promessi sposi* is considered the first true novel in modern Italian literature. By introducing new narrative parameters, Manzoni was able to reach a much wider audience and to strike a balance between innovative contents and reflections on modern society. The efforts he made to eschew linguistic inaccuracies (such as archaisms, barbarisms and dialect words) contributed significantly to the creation of a new linguistic model that could be used for the expression of contemporary social concerns. In fact, over the past centuries Italy had been struggling with the linguistic impasse caused by the distance between the Tuscan cultural language and the regional colloquial languages. Besides the diffusion of these important literary and social values, *I Promessi sposi* also presented itself as a “hypotext” open to a heterogeneous range of interpretations in the decades following the two publications of the novel (1827 and 1840), including ten opera libretti.

In this study, we paid close attention to intertextual references, from both a thematic and stylistic point of view, between Manzoni's novel and these rewritings for opera.

2. Goals and Results

The first chapter of the present comparative analysis treated content-related aspects. After having determined what episodes from *I Promessi sposi* had been integrated, we verified whether these were simple reprises, adaptations *sui generis* or new, invented contents. While taking into consideration the limits of opera as a genre, we also tried to trace an evolution throughout the representation of those episodes. In this context, we paid special attention to those elements of Manzoni's plot that were not necessarily compatible with the opera genre.

Our analysis pointed out how the libretti that were based on the first publication of *I Promessi sposi* (1827) systematically opted for a rewriting of the first eight chapters of the novel and how they particularly emphasized the comic episodes. However, after the publication of the second and final version of Manzoni's work, we discovered a clear

development: not only did we encounter episodes which, in the novel, had taken place after the eighth chapter; we also noticed that the number of scenes with a comic undertone was drastically reduced. In keeping with the poetics of melodrama as a genre, we also observed that in almost every libretto motifs like love and hatred were represented far more explicitly than in the hypotext.

In the second place, the comparative analysis of the thematic aspects shed light on the general attitudes of the libretti's authors on some crucial themes of *I Promessi sposi*, such as philosophical and ideological aspects, as well as the influence of the political and social evolutions of the nineteenth century upon hypotext and hypertexts.

Concerning the interpretation of philosophical and ideological aspects, the analysis showed that almost all authors paid close attention to the role of divine providence in human existence. The reason why this theme has not been treated in a homogeneous way probably lies in the fact that even Manzoni himself did not provide a clear solution to this issue within Christian philosophy. In some of the libretti, the plague, which made numerous victims also among the characters of *I Promessi sposi*, was seen as a divine intervention, in other texts the destiny of those same characters seemed to lie in their own hands. But in this case as well it is possible to observe a clear influence of the melodramatic genre: in almost all texts, Manzoni's complex and far more ambiguous view was reduced to a traditional struggle between good and evil.

Our research also showed that the authors of the libretti did not always adopt Manzoni's point of view on the political and social events of the nineteenth century in Italy. Especially in the libretti from the years 1835-1861, the period of the Risorgimento, we see a clear repercussion of Italy's struggle for independence. In the following decades we notice a stronger connection with Manzoni's points of view. In this context, we should take into consideration that melodrama, along with the historical novel, served as a "medium" for the dissemination of the ideas of the Risorgimento. Hence, references to this crucial period in Italian history in the hypertexts should certainly not be considered exceptional.

A final aspect of the present intertextual analysis concerns Manzoni's linguistic influence upon the libretti. Whereas some authors continued to use the traditional language that characterized contemporary opera production, others almost literally integrated some of the most famous paragraphs of *I Promessi sposi*.

ANN PEETERS

SAMENVATTING IN HET NEDERLANDS
VAN HET DOCTORAATSPROEFSCHRIFT

*VARIAZIONI SU UN TEMA:
LE RISCRIITURE PER MUSICA DEI “PROMESSI SPOSI”*

1. Situering van het onderzoek

Niet toevallig worden Alessandro Manzoni's *I Promessi sposi* (1840) beschouwd als de eerste echte moderne Italiaanse roman; door de invoering van nieuwe narratieve parameters slaagde Manzoni erin de lectuur van een literair meesterwerk toe te laten aan een bredere laag van de bevolking. Daarnaast liet zijn jarenlange zoektocht naar een algemeen aanvaarde linguïstische norm Manzoni toe zijn literair project te koppelen aan welbeschouwde ideeën met betrekking tot de moderne samenleving. De inspanningen die hij leverde om zijn roman te zuiveren van taalkundige onnauwkeurigheden (bv. archaïsmen, barbarismen en dialectismen) hebben een belangrijke rol gespeeld in de zoektocht naar een taalkundige realiteit die kon tegemoetkomen aan de noden van een moderne samenleving. Gedurende eeuwen worstelde Italië immers met het probleem van een grote afstand tussen de geschreven Toscaanse cultuurtaal en de regionaal bepaalde omgangstaal. Naast de verspreiding van deze onontkenbare waarden op literair en sociaal vlak hebben *I Promessi sposi* ook gefungeerd als hypotekst voor een uitgebreid aantal literaire en artistieke werken in de periodes vlak na de twee publicaties van de roman (1827 en 1840), waaronder tien operalibretti.

Het voorgestelde onderzoek had als doel de intertekstuele verbanden tussen Manzoni's roman en deze herwerkingen voor de opera te onderzoeken, zowel op inhoudelijk, thematisch als op stilistisch vlak.

2. Doelstellingen en resultaten

Een eerste hoofdstuk van deze vergelijkende analyse heeft betrekking tot de inhoudelijke aspecten. Na vastgesteld te hebben welke episodes uit *I Promessi sposi* hernomen werden, diende geverifieerd te worden of men te maken had met een eenvoudige herneming, met een aanpassing *sui generis*, of met nieuwe inhouden. Daarnaast werd nagegaan of, rekening houdend met limiteringen eigen aan het operagenre, een evolutie waarneembaar is voor wat deze inhoudelijke keuzes betreft. In deze context werd bijzondere

aandacht geschonken aan de herwerking van elementen uit Manzoni's vertelling die niet noodzakelijk compatibel zijn met datzelfde genre. Het onderzoek bracht aan het licht dat de libretti waarvan de auteurs zich baseerden op de eerste uitgave van *I Promessi sposi* (1827), zich systematisch beperken tot een herwerking van de eerste acht hoofdstukken van de roman en dat ze hoofdzakelijk de komische passages uit dit eerste narratieve blok benadrukken. Na de publicatie van de tweede en definitieve versie van Manzoni's werk (1840), was echter een duidelijke evolutie waarneembaar: niet alleen vonden we ook gebeurtenissen terug die in de roman plaatsgrijpen na het achtste hoofdstuk, ook namen de episodes met een komische ondertoon drastisch af. Wel dient opgemerkt te worden dat, conform met de poetica van het melodrama als genre, in haast alle onderzochte teksten motieven zoals haat en liefde vaak op een beduidend expliciterende wijze weergegeven worden dan in de hypotekst.

In de tweede plaats bracht een comparatieve analyse van de thematische aspecten meer duidelijkheid over de globale houding van de auteurs van de onderzochte libretti ten opzichte van enkele belangrijkste thema's uit *I Promessi sposi*, zoals de filosofisch-ideologische aspecten, alsook de invloed van de evolutie van het politiek en sociaal klimaat in het Italië van de 19^e eeuw op zowel hypotekst als hyperteksten.

Wat de herwerking van de filosofisch-ideologische aspecten betreft, bleek dat bijna alle auteurs duidelijk aandacht besteden aan de rol van de goddelijke voorzienigheid op het menselijk bestaan. De reden waarom dit thema lang niet op dezelfde manier geïnterpreteerd wordt, ligt naar alle waarschijnlijkheid in het feit dat ook Manzoni geen eenduidig antwoord formuleerde met betrekking tot dit cruciaal vraagstuk binnen het christelijke geloof. In sommige libretti wordt de pestepidemie, die ook in *I Promessi sposi* slachtoffers maakte onder de personages, opgevat als een goddelijke tussenkomst; in andere lijkt het lot van diezelfde personages dan weer in handen te liggen van de mens. Maar ook hier is een duidelijke invloed van het melodrama als genre waarneembaar: in bijna alle teksten wordt de complexe en lang niet eenduidige Manzonianaanse weergave van de feiten gereduceerd tot een traditionele strijd tussen goed en kwaad.

Inzake de herwerking van de politieke en sociale gebeurtenissen uit het Italië van de 19^e eeuw door de auteurs van de opera's, liet het onderzoek toe aan te tonen dat ook hier Manzoni's standpunten niet altijd overgenomen werden. Vooral in de libretti uit de jaren 1835-1861, de periode van het Risorgimento, zien we een duidelijke weerslag van de strijd voor de Italiaanse onafhankelijkheid. In de hierop volgende decennia merken we dan weer

een nauwere aansluiting met Manzoni's meer gematigde visie. In deze context dient ook opgemerkt te worden dat het melodrama als genre, samen met de historische roman, als "spreekbuis" fungeerde voor de verspreiding van het gedachtegoed van het Risorgimento, en dat bijgevolg verwijzingen in de hypertexten naar deze cruciale periode uit de Italiaanse geschiedenis zeker niet als uitzonderlijk moeten beschouwd worden.

Een laatste aspect van de huidige intertekstuele analyse, betrof de invloed van Manzoni's taalgebruik op de libretti in kwestie. Daar waar sommige auteurs trouw blijven aan het typische, archaïsche taalgebruik dat kenmerkend is voor de Italiaanse operaproductie van die periode, hernamen anderen bijna letterlijk enkele van de bekendste passages uit *I Promessi sposi*.